

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina

CANTON SARAJEVO
Ministry of Culture and Sports

Broj 12/01-04-27823/20
Sarajevo, 31.08.2020. godine

VLADA KANTONA

(Ovdje)

SKUPŠTINA KANTONA

Predsjedavajući Skupštine
(Ovdje)

Zastupnica Amra Junuzović Kaljić na 27. Radnoj sjednici Skupštine Kantona Sarajevo, održanoj dana 28.07.2020. godine, u okviru tačke Dnevnog reda „Poslanička/zastupnička pitanja, inicijative i odgovori“, a u skladu sa članom 213. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo pokrenula je zastupničku inicijativu u vezi rješavanja pitanja **vraćanja historijskog spomen obilježja na Latinskoj ćupriji, koja glasi:**

"U skladu sa članom 106. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo upućujem zastupničku inicijativu u vezi rješavanja pitanja vraćanja historijskog spomen obilježja na Latinskoj ćupriji."

Prilog: Zastupnička inicijativa Amre Junuzović - Kaljić

U odgovoru na zastupničku inicijativu ističemo slijedeće:

Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo u načelu prihvata inicijativu zastupnice Amre Junuzović – Kaljić.

Latinska ćuprija je na sjednici održanoj od 30. avgusta do 02. septembra 2004. godine Odlukom nacionalne komisije/povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika proglašena nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", broj 14/05).

Javna ustanova Muzej Sarajeva u čijem sastavu je Muzeja Sarajevskog atentata treba da provede ovu inicijativu u saradnji sa nadležnim službama Općine Stari grad Sarajevo i Ministarstvom saobraćaja Kantona Sarajevo, uz sve potrebne mjere, saglasnosti i odobrenja određene tačkom II stav 1. Odluke koja glasi: "Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika" i tačkom III Odluke koja glasi: "Na

nacionalnom spomeniku dopušteni su samo konzervatorsko-restauratorski radovi, radovi tekućeg održavanja, uključujući i one kojima je cilj prezentacija nacionalnog spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine.”

Prilog: Odluka Nacionalne komisije/povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, broj: 07.1-02-200/04-3 od 3. septembra 2004. godine

Koordinator izrade odgovora
na skupštinska pitanja i inicijative
Dragan Vujmilović

MINISTAR

Kenan Alikadić

web: <http://mks.ks.gov.ba>
e-mail: mks@mks.ks.gov.ba
Tel/fax: + 387 (0) 33 562-062
Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

Objavljeno "Službenom glasniku BiH", broj 14/05.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 39. stavak 1. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 30. kolovoza do 2. rujna 2004. godine, donijelo je

ODLUKU

I

Povijesna građevina - Latinska ćuprija u Sarajevu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik se nalazi u Sarajevu, općina Stari Grad, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

Na nacionalnom spomeniku dopušteni su samo konzervatorsko-restauratorski radovi, radovi tekućeg održavanja, uključujući i one kojima je cilj prezentacija nacionalnog spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine .

IV

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski spisi koji su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V

Svatko, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno

uređenje, službi zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra, radi provedbe mjera utvrđenih u toč. II - V ove odluke i nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web stranici Povjerenstva (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII

Danom donošenja ove odluke, sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 33/02, «Službeni glasnik Republike Srpske», broj 79/02, «Službene novine Federacije BiH», broj 59/02 i «Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH», broj 4/03), briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim brojem 529.

IX

Prema članku V, stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Povjerenstva su konačne.

X

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Predsjedatelj Povjerenstva
Dubravko Lovrenović

Broj: 07.1-02-200/04-3
3. rujna 2004. godine
Sarajevo

O b r a z l o Ź e n j e

I – U V O D

Na temelju Zakona o provedbi odluka Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, članak 2, stavak 1, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika proglasilo nacionalnim spomenikom, u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», br. 33/02), sve dok Povjerenstvo ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Povjerenstvo je, na sjednici održanoj 1.-2. srpnja 1999. godine, donijelo odluku o stavljanju Latinske ćuprije u Sarajevu na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, pod rednim brojem 529. U skladu sa odredbama Zakona, Povjerenstvo je pristupilo provedbi postupka za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom, u skladu sa člankom V, Aneksa 8. i člankom 35. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika.

II – PRETHODNI POSTUPAK

web: <http://mks.ks.gov.ba>
e-mail: mks@mks.ks.gov.ba
Tel/fax: + 387 (0) 33 562-062
Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući i opis i fotografije, podatke o oštećenjima tokom rata, podatke o intervencijama na restauraciji ili drugoj vrsti radova na dobru, itd.,
- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra,
- povijesnu, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištenja dokumentacije u sklopu ove odluke.

Na temelju uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Most premošćuje rijeku Miljacku i nalazi se u neposrednoj blizini parka At mejdan i Muzeja sarajevskog atentata, u starom dijelu grada Sarajeva, općina Stari Grad, neposredno uz sarajevsku čaršiju.

Povijesni podaci

O naselju ili naseljima na teritoriju današnjeg Sarajeva sačuvano je vrlo malo povijesnih izvora i to samo iz kasnog srednjeg vijeka. Za sve ostale periode, pa donekle i za kasni srednji vijek, važni su materijalni ostaci i toponimija.

Prema dosadašnjem saznanju, najstariji arheološki podaci sa ovog područja potječu iz mezolita i protoneolita (8.000. - 6.000. godina p.n.e.), a zatim iz neolita (mlađeg kamenog doba, 5100.-4500. p.n.e.). Nađeni su u Butmiru, u Sarajevskom polju, na istoj livadi, jedno do drugog (*Kujundžić-Vejzagić, 2002., 2004.; Benac, 1979. 363-471*).

Butmirsko naselje se razvilo u mlađe kameno doba, u periodu od V do kraja III milenija p.n.e. Krajem III i početkom II milenija p.n.e., usljed velikih migracionih procesa, pronalaska metala, a time i novog načina ratovanja, posljednji ostaci butmirskih stanovnika su prisiljeni da napuste svoja naselja i da se povlače na utvrđena gradinska naselja koja niču duž čitavog donjeg toka Miljacke u kotlini u kojoj će kasnije nastati Sarajevo, kao i okolo čitavog Sarajevskog polja. Tada se težište naseljavanja iz Sarajevskog polja prenosi ka jezgri današnjeg grada Sarajeva, u kotlini Miljacke. Na okolnim obroncima niču gradinska naselja na Debelom Brdu, Soukbunaru i Zlatištu, te na Obhodži, Gradcu iznad Bistrika i drugdje. Krajem II milenija ovaj prostor naseljava novo ilirsko stanovništvo. I ono gradi svoja utvrđenja i naselja. Ilirsko pleme Desitijata je u to vrijeme naselilo centralnu Bosnu kojoj pripada i područje Sarajeva i okoline. Oni se naseljavaju na ista staništa kao i prethodno stanovništvo i grade nova naselja, također gradinskog tipa (castella). U neposrednoj blizini Ilidže razvilo se i nekoliko središta teritorijalnih zajednica (oppida) kao što su na Gradcu (Ilinjači) u Gornjem Kotorcu, Gradini u Zeniku, Debelom Brdu na obroncima Trebevića, u Naklu u Vojkovićima i na Gradcu u okolini Hadžića

Već početkom perioda nakon definitivnog osvojenja ovih krajeva od strane Rimljana, u prvoj deceniji I stoljeća, gradi se sustav prometnica. Jedna od važnijih je vodila dolinom Neretve, preko Konjica i Ivan-sedla ka Sarajevskom polju, prolazila kroz Ilidžu i približno centralnim komunikacijama današnjeg Sarajeva išla ka istoku prema Drini. Najpoznatije naselje iz rimskog doba bilo je Ilidža (*colonia Aquae S.*), a iznad njega na Gradcu u Gornjem Kotorcu sagrađeno je u kasnoantičko doba utvrđenje. Naselje na Ilidži bilo je smješteno uz termalne izvore i postalo je centar šireg područja. U kotlini Miljacke, u jezgri današnjeg Sarajeva, otkriveni su ostaci uglavnom na području od Higijenskog zavoda do vojnog logora, i na području današnje zgrade Parlamenta na desnoj obali, a na lijevoj obali oko mosta Vrbanje i na Satoriji. Negdje oko Higijenskog zavoda nalazila se i putna stanica i manje naselje zanatsko-trgovačkog karaktera (*Imamović, 1997., 11-18*).

Za period od doseljenja Slavena u VII stoljeću, pa sve do IX stoljeća n.e., nema nalaza na na području Sarajeva. Velika nekropola u Mihaljevićima sa preko 150 grobova od IX do XVI stoljeća, zatim crkve u Vrutcima kod Vrela Bosne, iznad Blažuja i na Gradcu kod Hadžića, oko kojih su kasnije nikle nekropole stećaka, govore da je u ranom srednjem vijeku veću važnost imao teritorij Sarajevskog polja nego jezgra današnjeg grada. Vjerojatno se već tada formira velika ranosrednjovjekovna župa Vrhbosna. Prema arheološkim otkrićima smatra se da je do polovine XIII stoljeća izvorno područje rijeke Bosne i njezinih pritoka bilo jedan od značajnijih kulturnih centara srednje ili Gornje Bosne (*Anđelić, 1972., 187*).

U povelji Bele IV iz 1244. godine spominje se, pored identificirane crkve u Vrutcima na području župe Vrhbosne, i katedralna Crkva sv. Petra na mjestu "Brdo". Iako povijesnih podataka ima nekoliko, o izgledu i lokaciji Vrhbosanske katedrale se zapravo malo zna. Iz povijesnih dokumenata je vidljivo da se o katedrali prvi put govori tek od trenutka uvođenja biskupa Ponse u službu 26. travnja 1238. godine, kada se samo navodi kao «buduća». U darovnici kralja Bele IV, kaže se samo da je «osnovana», što ne znači da je i

građevinski završena. Dokumenta o stanju građevinskih radova na objektu nema, izuzev oltarske menze koja pokazuje da je unutar objekta postojao neki natkriveni porstor u kojem je vršena služba (*Kujundžić, 1978., str. 297*).

Točna ubikacija Katedrale sv. Petra predstavlja problem. Dva arheološka nalaza iz novijeg vremena s teritorija Sarajeva govore da je na tom području u srednjem vijeku postojala neka crkvena građevina, možda čak i dvije, od kojih je jedna bila izgrađena u romaničkom stilu. Na jednom od tih spomenika čak je i zapisano ime patrona, sv. Petra. Jedan od spomenika predstavlja kapitel od lapora u obliku kocke, dok je drugi fragment antičkog stupa od lapora koji je reutiliziran kao paganska ara, a zatim preokrenut, u srednjem vijeku, kao oltar u crkvi. Na temelju ova dva otkrivena spomenika može se pretpostaviti da je u doba gradnje Katedrale sv. Petra u Vrhbosni u drugoj četvrtini XIII stoljeća, na tlu Sarajeva postojala crkvena tradicija iz ranijeg vremena. U širi prostor oko Podtekije mogla bi se locirati i Stara vrhbosanska katedrala (*Kujundžić, 1978., str. 298-299*).

U periodu kasnog srednjeg vijeka, teritorij velike ranosrednjovjekovne župe Vrhbosne podijeljen je na više manjih župa (kotara ili knežija). Raspored srednjovjekovnih gradova oko Sarajeva potvrđuje intenzivan razvoj društveno-političkih odnosa koji je i doveo do formiranja manjih župskih teritorija. Kasnosrednjovjekovna župa Vrhbosna obuhvatala je teritorij od rijeke Bistrice i sastava Paočice i Mokranjske Miljacke na istoku, do Binježeva na zapadu, do rijeke Vogošće na sjeveru, te preko Zoranovića i Kijeva, Kasindolskim potokom na obronke Jahorine na jugu. Na tom teritoriju izdvajaju se dvije prirodne cjeline: Sarajevsko polje i dolina Miljacke u čijoj se kotlini nalazi centar grada Sarajeva sa okolnim sjevernim i južnim pobrđima. Tu su sagrađena tri kasnosrednjovjekovna grada: Teferić iznad Krupca na jugoistočnom rubu Sarajevskog polja, Hodidjed u Bulozima i grad na mjestu današnje Bijele tabije na Vratniku. Težište se sa Sarajevskog polja prebacuje na teritorij jezgre današnjeg grada Sarajeva (*Fekeža, 1997., 19-34*). U srednjovjekovnoj župi Vrhbosni je bilo naselje, varoš ili trg po imenu Vrhbosna ili Vrhbosanje.

Na području današnje Bijele tabije na Vratniku, vjerojatno se nalazilo utvrđenje, ispod kojeg je niklo podgrađe u kojem osmanski izvori iz druge polovine XV stoljeća bilježe i 8 dubrovačkih domova (*Bejtić, 1979., 107-148*). U srednjovjekovnim izvorima se na području današnje jezgre grada spominje trg Utornik, a u ranim osmanskim toponim «Stara varoš». Ovo naselje se i u Isa-begovoj vakufnami spominje pod imenom Atik-Varoš (Stara Varoš) i očito je tada bila u propadanju. U najstarijem popisu bosanskog sandžaka nalazimo Staru Varoš upisanu kao staro trgovište. O ubikaciji ova dva pojma: trga Utornik i Stare Varoši još ne postoje usaglašena mišljenja (*Šabanović, 1951., 20; isti 1960., 93; Kreševljaković, 1956., 13; Kovačević-Kojić, 1978., 77; Ančić., 2000., 46-80*).

1462. godine na padini od Bendbaše prema današnjoj čaršiji nalazilo se selo Brodac. U ovom selu je Isa-beg podigao svoju tekiju sa musafirhanom i imaretom, te nešto niže mlinove. Sav ostali prostor po padinama s desne starne Miljacke i u njezinoj dolini na toj strani bile su obradive zemlje stanovnika.

Isa-beg je za svoj saraj, za prvu džamiju i prvi hamam, oko kojih će se formirati centar novoosnovanog sandžaka, izabrao položaj između Broca i naselja Vrhbosne, i to na suprotnoj obali rijeke. Stvorivši dvor, na rijeci ispred njega podiže most – prvi za koji znamo na Miljacki, a na suprotnoj strani postavlja temelje privrednom centru podigavši karavan-saraj Kolobaru i nizove dućana, tako da tu nastaje novo trgovište (*Čelić, Mujezinović, 1969., str. 81*).

Grad se naglo razvija dolinom Miljacke i u prvoj polovini XVI stoljeća prerasta u veliki šehar. Namjesnici Mehmed-beg Minetović, Ajaz-beg i Firuz-beg, a naročito Gazi Husref-beg, kao i drugi sandžak-bezi, državnici i ekonomski jaki građani doprinose rastu grada podizanjem javnih objekata: džamija, mekteba, medresa, tekija, hanikaha, biblioteka, hamama, hanova i karavan-saraja, bezistana, magaza i dućana. Novi mostovi se grade jedan za drugim. Nakon Careve ćuprije i Skenderije, izgrađen je u prvoj polovini XVI stoljeća i treći poznati sarajevski most na mjestu današnje Latinske ćuprije. 1557. godine nastaje i četvrti sarajevski most – Čobanija, a 1567. godine i peti – Ćumurija. 1585. godine izgrađen je most pod Alifakovcem – današnja Šehar-ćehajina ćuprija. Do ovog perioda bili su i izvan Sarajeva izgrađena dva mosta na Miljacki: Kozja ćuprija, uzvodno od grada, i Alipašin most, nizvodno od grada.

Svaki od navedenih objekata bio je uvjetovan razvojem komunikacija i određenim javnim objektima na jednoj i drugoj obali rijeke, što je uvjetovalo njihovo povezivanje. «Tako je Miljacka bila osnovna žila kucavica šehera, a mostovi spona koje preko rijeke povezuju grad.» (*Čelić, Mujezinović, 1969., str. 83*)

Izgrađeno je nekoliko mostova od kamena ili drvenog materijala. Od 12 kamenih mostova do danas su sačuvana 3. Niti jedan stari drveni most nije sačuvan. U najbližoj okolini Sarajeva bilo je 5 kamenih i više drvenih mostova, a od svih njih se održala još jedino Kozja ćuprija.

Od 12 kamenih mostova u Sarajevu, tri su bila sa više okana (otvora), i to sva tri na Miljacki, a 9 na jedno okno – 4 na Bistriku i po jedan na Koševu, u Gornjim Kasapima na Moščanici, u Novoj Mahali, u Karpuzovoj ulici i u Megari. 4 veća drvena mosta su bila na Miljacki i do pedesetak manjih preko Moščanice, Bistrika i

ostalnih potoka.

O sarajevskim mostovima piše jedan putopisac 1626. godine: „Na rijeci što teče kroz ovaj grad, ima vrlo lijepih mostova od tesanog kamena.“ U jednom drugom putopisu iz 1658. godine stoji kako ima kamenih i drvenih, dosta lijepih i dobro napravljenih mostova. U to vrijeme preko Miljacke je bilo 7 mostova (*Kreševljaković, 1991., str. 229*).

Kako se Sarajevo u drugoj polovini XV i prvoj polovini XVI stoljeća naglo razvijalo od Careve ćuprije uzvodno i nizvodno, ubrzo se ukazala potreba i za drugim prijelazima preko rijeke pored postojeće Isabegove ćuprije. Vrlo intenzivna izgradnja na području Latinluka (današnja Ulica branilaca grada), kao i podno Bistrika, uvjetovala je već u početku XVI stoljeća nastanak novog mosta koji je spajao ova dva dijela grada.

Prvu vijest o mostu na ovom mjestu nalazimo u jednom popisu bosanskog sandžaka iz 1541. godine. Tu se kaže da je neki sarač Husein, sin Širmerdov, podigao u mahali Mehmed-bega Minetovića u Sarajevu jedan most, kao i jedan mekteb. Budući da je džamija Mehmed-bega Minetovića ležala na mjestu današnje Vakufske direkcije, to se na temelju ovog podatka može pretpostaviti da se Sarač-Huseinov most, vjerojatno, nalazio na mjestu današnje Latinske ćuprije. U navedenom popisu ništa se ne kaže da li je to bio drveni ili kameni most. Prema jednom kasnijem podatku može se zaključiti da se radilo o drvenom mostu, koji je ubrzo porušen, budući da u jednom zapisu u sidžilu iz 973. hidžr. (1565.) godine vidimo da se ovdje nalazi kamena ćuprija koju je podigao sarajevski ajan Ali Ajni-beg. U tom dokumentu spominje se neki hadži Alija Turalić, koji je za gradnju ćuprije dao 410 akči.

Sudbina ovog mosta slična je sudbini Careve ćuprije – stradao je od bujica koje su zadesile Sarajevo. 1739. godine, jednako kao i na Carevom mostu, porušen je jedan priobalni svod i predstavkom sarajevskog kadije zatražena je njegova obnova, a rješenjem bosanskog valije odobrena su sredstva za njegovu obnovu.

Jedan svod na ovom mostu srušio se i 50 godina kasnije (15. siječnja 1789. godine) kojom prilikom je stradao konj koji se zadesio na mostu. Svod je ubrzo nakon toga popravljen.

Velika poplava koja je zadesila Sarajevo 15. studenog 1791. godine, također je pogodila i Latinsku ćupriju. Da li je ćuprija prilikom te poplave srušena do temelja, ne može se pouzdano reći, ali je sigurno bila teško oštećena i onesposobljena za promet, budući da čitavih šest godina nije došlo do njezine obnove. Ovo je također bilo i vrijeme teških društveno-ekonomskih kriza i ratova, pa je vjerojatno jedan od razloga bio i pomanjkanje materijalnih sredstava i stručnih kadrova za njezinu obnovu. Obnova je uslijedila iz sredstava umrlog sarajevskog trgovca hadži Abdulaha Brige. U XVI stoljeću kao investitori mostogradnje javljaju se prvenstveno predstavnici države, krajem XVIII stoljeća, kada je država u krizi, njihovu ulogu preuzimaju bogati pojedinci.

Hadži Abdulah-aga Briga oporučio je svojim zavještanim pismom trećinu svoje cjelokupne imovine, u iznosu od 29.768 groša, u dobrotvorne svrhe, pa je 23. džumadelahira 1212. hidžr. (13. prosinca 1797.) godine nekoliko uglednih građana Sarajeva zatražilo od kadije da se iz spomenutih sredstava između ostalog podigne i Latinska ćuprija. U vezi sa tim zatraženo je da se iz Ljubinja dobavi neki mimar Risto i njegovih dvadeset vještih klesara. Međutim, ti majstori iz Ljubinja nisu došli jer se kasnije u obračunu izdataka za most spominje majstor Jovan.

Obnova mosta je dovršena 1798. godine i uz njega su sagrađene dvije kuće s dućanima, čijim će se prihodima koristiti za buduće opravke na objektu (*Čelić, Mujezinović, 1969., str. 97*).

O ovoj obnovi mosta sačuvana su i dva kronograma u pjesmi na turskom jeziku. Jedan od tih kronograma sastavio je sarajevski kadija Mehmed Emin Isević i taj kronogram je bio isklesan na kamenoj ploči koja je stajala na mostu sve do 1886. godine, kada je skinuta i pohranjena u Zemaljskom muzeju u Sarajevu (*Čelić, Mujezinović, 1969., str. 98*).

Drugi natpis nije nikada stajao na mostu, a sačuvan je samo u Kadićevoj zbirci (*M. Kadić, Zbornik 11, str. 146*). Spjevao ga je Sarajlija Abdulah Burek, čiji je pjesnički pseudonim Nazari.

Kao i kod Careve ćuprije, više pjesnika se natječe da u stihovima opjeva dovršetak jednog općekorisnog građevinskog poduhvata. Pored spomenutih natpisa, Muhamed Enver Kadić je zabilježio da je neki od učenih ljudi onog vremena izračunao da se hidžretska godina opravke Latinske ćuprije dobije po ebdžed-sustavu i iz dobrotvorovog prezimena, tj. iz same riječi «Briga».

O ovoj obnovi mosta govori i Mula Mustafa Bašeskija u svom Ljetopisu, pa kaže da je opravka mosta počela 27. safera 1212. hidžr. (19. kolovoza 1797.) godine, a da je most dovršen krajem mjeseca rebui-ahira 1213. hidžr (listopada 1798.) godine. Tom prilikom kroničar konstatira da je opravka mosta trajala ukupno tri mjeseca, što nije točno jer se iz njegovih bilješki vidi da je opravka trajala godinu dana i tri mjeseca. Moguće je da se radi o grešci ili o slučaju da je obnova trajala u etapama, pa je podatak od tri

mjeseca podrazumijevao samo posljednju fazu obnove (Čelić, Mujezinović, 1969., str. 99).

«Latinska ćuprija, kakvu je danas vidimo, sagrađena je 1798. godine, ali na istom mjestu postojao je kameni most prije 1565. godine, a sagrađio ga je neki Ali Ajni-beg, koji je bio ove godine na životu, a 1556. godine upravljao je Rustem-pašinom imovinom u Sarajevu. Ime svoje dobio je po Latinluku, mahali na desnoj obali Miljacke u kojoj su stanovali sarajevski katolici, što se sterao niz Miljacku do Ćumurija ćuprije. U turskim izvorima zvao se latinluk Frenkluk (Franačka) mahala, a po tome se i most službeno nazivao Frenkluk ćuprija (Frenklik-küprü).» (Kreševljaković, 1991., str. 232)

Okolina oko ovog mosta se nakon 1878. godine znatno promijenila, a na samom mostu desila se samo jedna promjena. 1886. godine pristupilo se reguliranju Miljacke, i to od Latinske ćuprije do Ćumurije ćuprije. Tom prilikom nestalo je korkaluka, a most je proširen izgradnjom hodnika za pješake. Ploča sa natpisom prenesena je u Zemaljski muzej (Kreševljaković, 1991., str. 234).

1914. godine na desnoj obali neposredno ispod ovog mosta Gavrilo Princip izvršio je atentat na austrougarskog prestolonasljednika Franju Ferdinanda, pa je iza toga uz njegov prilaz sa desne obale, na kutu sa uzvodne strane, postavljen spomenik Ferdinandu i Mariji, a na kutu sa nizvodne strane betonska klupa za odmaralište. Spomenik je uklonjen 1918. godine, kada je most dobio ime po atentatoru Gavrilo Principu (Čelić, Mujezinović, 1969., str. 101).

2. Opis dobra

Svojom arhitekturom, izborom i načinom upotrebe materijala, kao i načinom uklapanja u ambijent i krajolik, Latinska ćuprija slična je Carevoj ćupriji u njezinoj posljednjoj fazi, odnosno, u nešto manjoj mjeri, sačuvanoj Šeheri (Šeher-ćehajinoj ćupriji). Ovaj most nalazi se na spoju Bistrika, na čijem se donjem dijelu uz Miljacku nalazio vojno-administrativni centar turskog Sarajeva, sa At-mejdanom i Latinlukom sa jakim privrednom bazom, koju su činile kolonije dubrovačkih trgovaca na desnoj strani. Vertikale dviju džamija, Mehmed-bega Minetovića na desnoj obali i Čokadži hadži Sulejmana na lijevoj, akcentirale su na širem urbanističkom planu položaj Latinske ćuprije. I ovdje, kao i kod Šeheri, imamo slučaj da je regulacija Miljacke krajem XIX stoljeća promijenila i pokvarila izgled mosta, usljed adaptacije za potrebe suvremenog prometa. Pretpostavljamo da je prvobitna simetrična koncepcija sa pet lukova, koji ritmički rastu prema sredini, poremećena zatrpavanjem jednog svoda na desnoj obali. Osim toga, zbog prometnih razloga i ovaj most je dobio konzolna proširenja za pješake i željeznu ogradu. Takvi radovi bili su uzrok da se uništi stari korkaluk od kamenih ploča i da se skine tarih, koji je prenesen u Zemaljski muzej 1880. godine. O adaptaciji, koja je završena 1894. godine, bio je postavljen drugi natpis, ali je i taj nestao.

Latinska ćuprija danas ima četiri zasvođena otvora, čiji se svodovi oslanjaju na tri snažna potporna stupa u koritu rijeke i dva priobalna oslonca. Noviji radovi na priobalnim podzidima uništili su elemente za preciznije pretpostavke o prvobitnom izgledu ovih dijelova građevine, naročito na desnoj strani, gdje je podzid gotovo vertikalni i gdje se – na kutovima mosta i ograde keja – i danas vide ostaci spomenika nadvojvodi Franji Ferdinandu (Čelić, Mujezinović, 1969., str. 101).

Stupovi u koritu rijeke imaju uobičajene gabarite sa oštrim uzvodnim istakom i zaobljenim nizvodnim kontraforom. Ispod tlocrtna projekcije staze i ograde mosta, što je prije dodavanja konzolnih pješačkih staza iznosilo prosječno 4,3 m, uzvodni ostaci iznose oko 2,25 m, a nizvodni oko 1,35 m. Tako ukupna dužina konstrukcije stupa iznosi 7,90 m, odnosno na krajnjem lijevom stupu 8,10 m. Širina stupa u tlocrtnoj projekciji također nije ujednačena: srednji i onaj do desne obale široki su 2,40 m (tri aršina), dok je krajnji lijevi dostigao širinu od preko 3 m.

Stupovi počinju sa nešto proširenih temeljnih stopa, koje visinski nisu ujednačene: najniža je stopa krajnjeg desnog stupa, i ako njenu gornju plohu uzmemo za polaznu visinsku točku ($\pm 0,00$), onda srednji stup počinje na koti +0,27, a krajnji lijevi na koti +0,49. Vertikalni dijelovi stupova, idući s lijeva na desno, dižu se do visine od +2,43, +2,61 i +2,76 m. Sa nizvodne strane vertikalni dijelovi stupova svršavaju znatno niže.

Piramidalni završeci istaka stupova na uzvodnoj strani su izvedeni od pravilnih klesanaca, dok su na nizvodnoj strani od sitnijih, poligonalno obrađenih komada. Nizvodni završeci imaju horizontalno zatupljen vrh. Prijelazi od vertikalnih dijelova stupova u kose završetke naglašeni su sa uzvodne i nizvodne strane jednostavno profiliranim vijencem od kamena.

Svodovi mosta imaju polukružne lukove i nejednakih su raspona. Ritam raspona stupova je sljedeći, mjereno od lijeve prema desnoj obali: prvi otvor – 6,20 m; prvi stup – 3,00 m; drugi otvor – 6,80 m; drugi stup – 2,40 m; treći otvor 8,40 m; treći stup – 2,40 m; četvrti otvor – 7,00 m; sačuvani obalni prilazi – 3,00 m; - UKUPNO cca 39,20 m.

Ukupna dužina mosta iznosi danas nešto više od 39 m. Ako pretpostavimo četvrti stup, peti otvor i navoze sa obala, koji su ranije morali biti znatno duži jer nije bilo današnjih skoro vertikalnih podzida, bit će

da je dužina iznosila preko 50 m.

Ležaji svodova formirani su približno, na polovini visine vertikalnih dijelova stupova ubacivanjem istaka u obliku vijenca, analogno nekim drugim mostovima iz otomanskog perioda. Razlika nastaje jedino na krajnjem lijevom stupu, gdje je početak svoda naglašen izvjesnim zadebljanjem stupa u donjem dijelu.

Donji dijelovi stupova i svodova izvedeni su od bijelog sarajevskog vapnenca, a oni dijelovi koji, uglavnom, nisu u vodi, tj. završeci stupova, veći dio svodova i čeonni zidovi, izgrađeni su od sedre. Izuzetak čine zaključni kamenovi u svodovima, koji su od vapnenca, a vjerojatno su od vapnenca bili i završni vijenci i korkaluk, no od tih elemenata danas nema sačuvanog traga.

Čeonni zidovi su od pravilno obrađene sedre u horizontalnim slojevima. Iznad srednjeg i desnog stupa izvedena su dva kružna olakšavajuća otvora, slična onima na Kozjoj ćupriji, ali gotovo upola manjeg promjera. Promjer otvora iznosi 1,60 m, a okviri su od radijalno obrađenih klesanaca sedre u cijeloj dubini. Ovi otvori izgleda da nemaju utjecaja na konstrukciju i stabilnost mosta i mogu se smatrati dekorativnim elementima, iako možda sam graditelj nije mislio tako. U svakom slučaju, oni daju mostu specifičnu notu, koja je ranije sigurno puno više dolazila do izražaja kada ih nisu zaklopile pješačke konzole (Čelić, Mujezinović, 1969., str. 102).

U toku 2004. godine Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo, izradio je projektnu dokumentaciju i izvršio radove na konzervaciji, restauraciji i djelimičnoj rekonstrukciji Latinske ćuprije u Sarajevu. U okviru ovih radova izvršeni su, kao početni i istraživački radovi, kako na samom objektu tako i istraživanje dostupne arhivske i dokumentacione građe. Na temelju ovih istraživanja došlo se do određenih saznanja o prvobitnoj arhitekturi mosta, njegovim transformacijama kroz povijest potvrđenim nalazima na samom mostu. O ovim i drugim detaljima vezanim za problematiku istraživačkih i konzervatorsko-restauratorskih zahvata na Latinskoj ćupriji u Sarajevu, može se vidjeti u tekstu Nermine Mujezinović, Konzervatorsko-restauratorski radovi na Šeher-ćehajinoj i Latinskoj ćupriji, Godišnjak Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, 2004. godine. U daljnjem tekstu mogu se naći navodi iz ovog teksta koji po bliže pojašnjavaju zadanu tematiku.

“Kako nisu postojali čvrsti dokazi na terenu o prvobitnom izgledu mosta već se o njemu moglo zaključivati jedino na osnovu historijskih izvora to se posebna pažnja posvetila ovoj vrsti istražnih radova. Napravljena je hipotetička rekonstrukcija u vidu nacрта na kojoj je “simuliran” još jedan otvor na desnoj obali rijeke. Na osnovu ovog nacрта, moglo se - gotovo sa sigurnošću tvrditi: peti svod je, originalno, postojao, jer su se visinske kote na “simulaciji” uklopile, a arhitektonsko-likovni elementi simetrije višesvodnog kamenog mosta, mogli jasno prepoznati.”

Ova pretpostavka je potvrđena i nalazom na terenu, kada su se ispod pažljivo skinutih slojeva asfalta, podloge i nasipa, pronašli gotovo neoštećeni fragmenti vijenca, i tragovi ispune mosta.

Otvaranjem manjih sondi na dva-tri mjesta, potvrdili smo pretpostavku da je most, u vrijeme regulacije rijeke, zaista izgubio jedan konstruktivni i kompozicioni element: izvršeno je zatrpavanje krajnjeg svoda uz desnu obalu. Ovo “odsijecanje” utjecalo je na očuvanu strukturu na taj način što je niveleta dobila drugačiju geometriju, a cijeli objekt, drugačiju kompoziciju.

Po skidanju konzolnih - naknadno dodatih pješačkih proširenja, ispod kamenih ivičnjaka i nasipa, uočili smo fragmente tipičnog mostovskog vijenca osmanskog perioda, položene na čeonne zidove, te zaključili da je originalna kota kaldrme bila znatno niža od one koju smo zatekli na terenu. Daljnjim ispitivanjima – pažljivim odstranjivanjem slojeva podloge zatečene kolovozne konstrukcije (austrijska granitna kocka), to smo i potvrdili, jer – ispod nasipa (čija je visina, mjerena na više poprečnih profila, prosječno iznosila 50-60 cm), ležali su fragmenti vijenca od hreše na cijeloj dužini mosta, ali i desetak ploča kaldrme.

Već nakon prvih rekognosciranja, na oba smo objekta ustanovili da veliki broj originalnih elemenata nedostaje; neki su, prilikom ranijih - nejednokratnih intervencija, zamijenjeni drugim – potpuno neadekvatnim, a neki su, kako smo pretpostavljali, jednostavno uništeni, odneseni s objekta ili ugrađeni u nasip (ispunu).

Mjerenja i iscrtavanje konstrukcije čeonih lukova lijevog obalnog i središnjih svodova mosta, s uzvodne i nizvodne strane, jasno su pokazivala da su oni uglavnom polukružni - s neznatnim odstupanjima koja mogu biti rezultat trošenja materijala, manjih oštećenja ili izvođačkog rada. To, međutim, nije bio slučaj i sa lukovima svoda uz desnu obalu. Činjenica je da se na starim mostovima ponekad susreće i kompozicija kod koje su obalni svodovi segmentne ili eliptično-ovalne forme, a riječni lučne. I ovdje je očito da se svod uz desnu obalu, i u izvornom vidu, proporcijski razlikovao od riječnih. Međutim, mjerena odstupanja bila su suviše velika da bi se tolerirala kao arhitektonski ili konstruktivni princip. Pri pokušaju grafičkog ustanovljavanja centara, tangenti i načina konstruiranja luka, segmentna forma ekstradosa i intradosa zatečena na terenu, nije se mogla “uklopiti” u standardne - poznate načine konstrukcije segmentnog luka, te smo pretpostavili da se radi o deformaciji. Terenske opservacije prilikom kojih smo uočili karakteristične

pukotine na frontu luka i u podgledima svoda, upućivale su na mogućnost težih oštećenja svoda, kao uzroka deformacije. Istražno sondiranje kolovozne konstrukcije, poduzeto na kraju, s ciljem konačnog utvrđivanja uzroka drugačije geometrije svoda, ali i njegove opće statičke stabilnosti – te, potom, i potpuno skidanje kolovozne konstrukcije i slojeva podloge sve do tjemena, pokazalo je prisustvo vrlo ozbiljnih podužnih pukotina, koje su - kako smo konačno zaključili – zaista bile uzrok “pritisnute” forme – “propadanja” tjemena i gornjeg pojasa luka. Konstatirana anomalija, bila je, dakle rezultat teških oštećenja strukture i njezine, gotovo potpune, dezintegracije.

Određene manifestacije koje smo uočili na oporcima Latinske ćuprije u Sarajevu indicirale su visoku vjerojatnoću značajnijih oštećenja temelja prvog stupa uz lijevu obalu. Naime, u ovom slučaju - ne zbog blago “pritisnute” forme luka i njegove segmentne geometrije koja je bila u granicama tolerancije i - vjerojatno nastala kao rezultat arhitektonskog i statičkog koncepta - nego zbog toga što smo konstatirali da horizontalne spojnice blokova vapnenca, u poprečnom profilu, znatno odstupaju od smjera.

Uzimajući u obzir, u prvom redu, stanje konstrukcije mosta, pronađene fragmente originalne konstrukcije i pronađene nove nalaze koji pobliže osvjetljavaju njegov originalan izgled, stručnjaci Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa grada Sarajeva odlučili su se za izradu projekta konzervacije, restauracije i djelimične rekonstrukcije Latinske ćuprije u Sarajevu. U okviru projekta, osim konzervacije, sanacije, restauracije i djelimične rekonstrukcije originalnih dijelova mosta i njegove konstrukcije (svodovi, čeonni zidovi, čeonni lukovi i oporci), predloženo je i uklanjanje željeznih traverzi koje su ugrađene u konstrukciju mosta tokom austrougarskog perioda kao nosači pješačkih proširenja, pošto nisu autentične i čak imaju karakter devastacije.

Posebno, uzimajući u obzir različitost pojave mosta u sadašnjem vremenu od one koju je imao u prvom periodu nakon njegove izgradnje, predloženo je rješenje za njegovu “simboličku rekonstrukciju” od strane Zavoda za zaštitu. Ovo rješenje podrazumijeva simboličku naznaku - “crtež” izgubljenog svoda i stupova u asfaltu (*Mujezinović, Godišnjak Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, 2004.*).

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Prostornim planom Republike Bosne i Hercegovine do 2002. godine Latinska ćuprija u Sarajevu je evidentirana i valorizirana kao spomenik I kategorije (most od nacionalnog značaja).

Na Privremenoj listi nacionalnih spomenika Povjerenstva pod rednim brojem 529, nalazi se Latinska ćuprija u Sarajevu.

Latinska ćuprija (Principov most) preko Miljacke u Sarajevu je kao spomenik kulture bila zaštićena Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti NR BiH broj: 684/50 od 10.lipnja 1950. godine.

Latinska ćuprija (Principov most) u Sarajevu je kao spomenik kulture upisan u Registar nepokretnih spomenika kulture, pod brojem 176, Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture NR BiH broj: 02-623-3/62 od 18.travnja 1962. godine.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Podaci o istraživačkim i konzervatorsko-restauratorskim radovima prije posljednjih, iz 2004. godine, nisu poznati.

5. Sadašnje stanje dobra

Uvidom na licu mjesta utvrđeno je da su radovi na konzervaciji, restauraciji i djelomičnoj rekonstrukciji Latinske ćuprije, vođeni od strane Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajeva, privedeni kraju i most je otvoren za promet.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima (“Službeni glasnik BiH”, br. 33/02 i 15/03), Povjerenstvo je donijelo odluku kao u dispozitivu.

Odluka je utemeljena na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

B. Povijesna vrijednost

C. Umjetnička i estetska vrijednost

C.III. Proporcije

C.IV Kompozicija

D. Čitljivost

D.IV. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnom maniru

E. Simbolička vrijednost

E.III Tradicionalna vrijednost

E.V Značaj za identitet skupine ljudi

F. Ambijentalna vrijednost

F.II Značenje u strukturi i slici grada

G. Izvornost

G. III Namjena i upotreba

G. V Položaj i smještaj u prostoru

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- z.k. izvadak, posjedovni list,
- fotodokumentacija,
- grafički prilozi.

Korištena literatura

1929. Skarić, Vladislav, *Postanak Sarajeva i njegov teritorijalni razvitak u 15. i 16. vijeku*, Glasnik Zemaljskog muzeja XLI, sv. 2, Sarajevo, 1929.
1956. Kreševljaković, Hamdija, *Saraji ili dvori bosanskih namjesnika*, Naše starine III, Sarajevo, 1956.
1960. Šabanović, Hazim, *Postanak i razvoj Sarajeva*, Radovi naučnog društva Bosne i Hercegovine, knj. 5, Sarajevo, 1960.
1964. Šabanović, Hazim, *Krajište Isa–bega Ishakovića*, Zbirni katastarski popis iz 1455. godine, Sarajevo, 1964.
1969. Čelić, Džemal, Mujezinović, Mehmed, *Stari mostovi u Bosni i Hercegovini*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1969.
1972. Anđelić, Pavao, *Bobovac i Kraljeva Sutjeska stolna mjesta bosanskih vladara u XIV i XV stoljeću*, Sarajevo, 1972.
1978. Kovačević-Kojić, Desanka, *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo, 1978.
1978. Kujundžić, Juraj, *Katedrala sv. Petra u Vrhbosni, Nova et vetera*, Revija za filozofsko-teološke i srodne discipline, sv. 1-2, Udruženje katoličkih vjerskih službenika u SR BiH, Sarajevo, 1978.
1979. Bejić, Alija, *Srednjovjekovni grad Hodidjed bio je na Vratniku u Sarajevu*, Radovi ANUBIH, knjiga LXIV, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 20, Sarajevo, 1979, 107-148
1979. Benac, Alojz, *Prelazna zona, u: Praistorija jugoslavneskih zemalja, Neolit*, Sarajevo, 1979., 363-471
1980. Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu, *Faza «B» - valorizacija prirodne i kulturno-historijske vrijednosti, Prostorni plan Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 1980.
1991. Hamdija, Kreševljaković, *Izabrana djela III – banje, vodovodi, hanovi i karavansaraji*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1991.
1997. Fekeža, Lidija, *Rezultati novijih arheoloških istraživanja kasnoantičkih i srednjovjekovnih lokaliteta na području Sarajeva*, Radovi sa znanstvenog simpozija «Pola milenija Sarajeva, održanog 19. do 21.

ožujka 1993. godine u Sarajevu, Sarajevo, 1997.

1997. Enver Imamović, *Korijeni Sarajeva – Prehistorija i antika, Prilozi historiji Sarajeva*, Radovi sa znanstvenog simpozija Pola milenija Sarajeva, održanog 19. do 21. ožujka 1993. godine u Sarajevu, Sarajevo, 1997.

2000. Ančić, Mladen, *Razvoj srednjovjekovnog naseobinskog kompleksa na mjestu današnjeg Sarajeva. Vrhbosna/Sarajevo kroz stoljeća*, separat Hrvatska misao II-12,13/99, 14/2000., Sarajevo, 2000.,46-80

2002. Kujundžić-Vejzagić, Zilka, *Izveštaj o realizaciji programa zaštitnih arheoloških istraživanja na lokalitetu Butmir-Ilidža predviđen za izgradnju Komplexa Terme-Čatež*

2004. Kujundžić-Vejzagić, Zilka, *Prijedlog programa zaštitnih arheoloških istraživanja na području novoprojektovanog Parka sportova u Butmiru*, Sarajevo, 2004.

2004. Mujezinović, Nermina, *Konzervatorsko-restauratorski radovi na Šeher-čehajinoj i Latinskoj čupriji*, Godišnjak Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, 2004.

web: <http://mks.ks.gov.ba>
e-mail: mks@mks.ks.gov.ba
Tel/fax: + 387 (0) 33 562-062
Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

